

ЛІТЕРАТУРА

1. Березин П. Мозг – ловушка для души? – СПб.: ООО Издательство „Северо-Запад”, Ростов-на-Дону: Издательство „Фенікс”, 2005. – 336 с.
2. Баран Р., Ричардсон Д. Агрессия. - СПб.: Питер, 1997. - 336 с.: ил. (Серия «Мастера психологии»).
3. Вельдер Р. К вопросу о феномене подсознательной агрессивности // *Общественные науки и современность*. 1993. № 3. С. 183-190.
4. Корникова Г., Григоренко К., Смирнов С. Подростки группы риска. – СПб.: Питер, 2005. – 234 с.
5. Орлов А. Б. Психологическое насилие в семье — определение, аспекты, основные направления оказания психологической помощи // *Психолог в детском саду*. 2000, №2-3. - С. 182-187.
6. Тюріва Т.Г. Духовна педагогіка: витоки, сутність і перспективи розвитку. – Львів, „Смисл”, – 2005. – 276 с.

Ю. Ю. МИКИТИНЕЦЬ

ТЕХНОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ПРИЙОМНИМИ СІМ'ЯМИ ТА ДИТЯЧИМИ БУДИНКАМИ СІМЕЙНОГО ТИПУ

В статті розглянуто технологію роботи з прийомними сім'ями та дитячими будинками сімейного типу, проаналізовано аспекти створення та функціонування даних форм сімейної опіки над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування.

В статье рассмотрена технология работы с приемными семьями и детскими домами семейного типа, проанализированы аспекты создания и функционирования данных форм семейной опеки над детьми-сиротами и детьми, лишенными родительской опеки.

The social work technology with foster families and children's family homes is considered in the article. Aspects of formation and functioning of these forms of family guardianship of orphans are analyzed.

В Україні з кінця 1990-х рр. Міністерством сім'ї, молоді та спорту, Центрами соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, Службою у справах неповнолітніх ведеться робота, спрямована на створення прийомних сімей та ДБСТ. Це стає пріоритетним напрямком у роботі з дітьми сиротами та дітьми, позбавленими батьківського виховання, оскільки саме ця форма опіки над даними дітьми відповідає їх потребам і може забезпечити їх повноцінний розвиток та соціалізацію.

Запровадження в Україні інститутів сімейного влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, таких як прийомні сім'ї та ДБСТ, потребує дієвої роботи з осмислення та впровадження практичних механізмів взаємодії спеціалістів державних структур при створенні і функціонуванні таких сімей.

Згідно з Положенням про прийомну сім'ю та дитячий будинок сімейного типу питаннями функціонування сімейних форм влаштування дітей-сиріт опікуються Служби у справах неповнолітніх [1]. Проте на практиці часто виникають неузгодженості у розподілі повноважень спеціалістів цих підрозділів та центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді на різних етапах такої роботи.

Запропоновані механізми взаємодії спеціалістів державних структур, що подаються у статті [13; 9; 8; 10; 11], розроблені на основі практичного впровадження сімейних форм влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування в окремих регіонах України.

Розглянемо етапи створення і функціонування прийомної сім'ї.

Створення та соціальний супровід прийомних сімей в Україні відбувається за методикою, що складається з 4 етапів: інформаційна кампанія по залученню кандидатів у прийомні батьки, робота з кандидатами, юридичне оформлення прийомної сім'ї чи ДБСТ, робота з сім'єю.

Важливою умовою забезпечення ефективності запровадження повноцінного і дієвого механізму створення та функціонування прийомних сімей та ДБСТ є формування на місцевому рівні взаємодії між інститутами сімейного влаштування дітей-сиріт, проведення інформаційної кампанії з метою визначення доцільності й необхідності його запровадження [8; 2].

Початком такої кампанії має стати аналіз статистичних даних, спрямований на підготовку інформації щодо доцільності й необхідності розвитку сімейних форм влаштування дітей-сиріт та

дітей, позбавлених батьківського піклування: кількість таких дітей в області, районі, місті, показники рейдів служби у справах неповнолітніх та ін. [8]

Створенню прийомних сімей має передувати інформаційна кампанія з метою пошуку та рекрутування батьків, які бажають взяти на виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування [2].

Інформаційну кампанію можна розглядати за двома напрямками, відповідно до яких потрібно добирати засоби та методи впливу:

1. Формування позитивної громадської думки щодо нової сфери сімейної опіки.
2. Безпосереднє рекрутування кандидатів у прийомні батьки [9; 10].

Зміст рекламних матеріалів має містити інформацію для потенційних кандидатів, зокрема щодо наступних етапів процесу. Особлива увага повинна бути зосереджена на достовірності інформації. Важливо, щоб кандидати з самого початку були обізнані із завданнями, що стоять перед ними [8].

В кожному окремому випадку працівники мають самостійно визначитися, які інформаційні матеріали потрібно підготувати і які засоби використовувати для проведення дієвої кампанії. Як показав досвід, найефективнішим засобом проведення інформаційно-рекламної кампанії з рекрутування кандидатів є проведення інформаційних вечорів із залученням прийомних батьків [2].

Результатом інформаційної кампанії є звернення громадян, яких зацікавила інформація щодо сімейних форм влаштування дітей-сиріт. Розмова з клієнтами має бути коротка і включати лише відповіді на поставлені запитання. Якщо клієнт зацікавився отриманою інформацією, йому пропонується прийти до центру соціальних служб, де він зможе більше дізнатися про інститут прийомної сім'ї та ДБСТ [8].

Попередня робота з кандидатами у прийомні батьки базується на зборі інформації про сім'ю, оцінці потенційних прийомних батьків, їхньому навчанні та, на кінцевому етапі, підборі дитини для влаштування у прийомну сім'ю.

Перша зустріч з претендентами у прийомні батьки є початком процесу оцінки потенційних прийомних батьків за результатами звернень громадян і виконується соціальним працівником [9].

Під час першого інтерв'ю соціальний працівник задає запитання до кандидата у прийомні батьки, щоб отримати інформацію для подальшої оцінки. У свою чергу, важливим моментом є отримання клієнтом чітких відповідей на поставлені ним запитання та володіння ним інформацією для подальших роздумів щодо висловленого ним бажання взяти на виховання дитину-сироту та дітей, позбавлених батьківського піклування.

До оцінки кандидатів у прийомні батьки також включається відвідування помешкання потенційних прийомних батьків та їх співбесіда з психологом.

Мета співбесіди з психологом – допомога клієнтам прийняти усвідомлене рішення щодо даного питання. Для кандидатів у прийомні батьки – це усвідомлення своїх намірів та порівняння їх із наявними можливостями. Особи, які хочуть стати прийомними батьками, мають реально оцінити свій потенціал, щоб бути здатними надати прийомній дитині допомогу відповідно до її актуального стану і розвитку [8; 10].

Важливою складовою процесу оцінки кандидатів у прийомні батьки є серія тренінгів, на яких клієнти отримують інформацію щодо правових засад функціонування прийомних сімей, специфіки роботи прийомних батьків, особливостей розвитку та виховання депривованих дітей. На даному етапі роботи формується певна „команда” прийомних батьків та соціальних працівників, яким визначаються основні шляхи подальшої співпраці [6; 5].

Курс тренінгового навчання сприяє остаточному прийняттю рішення про створення прийомної сім'ї. Учасників, які пройшли весь цикл підготовки і узгодили свої бажання взяти на виховання чужих дітей зі своїми реальними можливостями, можна вважати достатньо підготовленими для реалізації цієї роботи.

Отже, як показують наукові дослідження та практика функціонування прийомних сімей, оцінку спроможності сім'ї кандидатів щодо виконання ними функції прийомних батьків можна зробити за такими групами показників:

1. Матеріальні:

- Житлово-побутові умови та матеріальне забезпечення;
- Ресурси мікрорайону, в якому проживає сім'я.

2. Соціальні:

- Соціальна адаптація та інтеграція родини;
- Історія родини та її функціонування;

- Родичі;
 - Умови супроводу.
- З психологічної:
- Стан здоров'я;
 - Особистісні характеристики;
 - Взаємостосунки у сім'ї [8; 10; 13].

Рішення про схвалення кандидатів у прийомні батьки базується на процесі оцінки, виконаній спеціальним працівником. З цією метою, органи державної влади та місцевого самоврядування повинні мати належним чином встановлену та оформлену документацію, яку використовують для оцінки.

З метою розгляду справи кандидатів на створення прийомної сім'ї, органи опіки та піклування створюють спеціальну опікунську раду, на яке запрошуються кандидати у прийомні батьки. Деякі органи державної влади і місцевого самоврядування мають спеціально уповноважені координаційні органи, що складаються з працівників наступних структурних підрозділів: служби у справах дітей, освіти і науки, сім'ї та молоді, соціального захисту, головних лікарів, центрів соціальних служб для молоді, для схвалення прийомних сімей. Проте у більшості випадків цим займається місцевська рада [12; 8].

Спеціалісти у прийомні батьки отримують статус „прийомних” після розгляду їх кандидатури на опікунській раді та прийняття розпорядження районної адміністрації про надання статусу.

Як свідчать наукові дослідження з психології [3; 4; 7], влаштування нерідних дітей у прийомні сім'ї призводить до появи нових проблем та ускладнень у стосунках між членами родини. Тому постійне функціонування прийомної сім'ї, відновлення її виховного потенціалу вимагає постійної підтримки. Процес надання підтримки прийомним сім'ям здійснюється шляхом соціального супроводу.

Враховуючи перспективність розвитку сімейних форм влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського виховання, необхідність соціальної підтримки таких сімей, впровадження методів соціального супроводу прийомних сімей та ДБСТ є актуальним напрямком діяльності спеціальних центрів соціальних служб для молоді [13].

Спеціальний супровід родини, що взяла на виховання дитину сироту, чи дитину, позбавлену батьківського піклування, здійснюється протягом усього терміну перебування вихованця в сім'ї. Соціальна допомога родині є найбільш інтенсивною на першому етапі проживання дитини в сім'ї. Це зумовлено періодом адаптації як родини, так і самої дитини, налагодженням стосунків.

За своєю змістом соціальний супровід виходить за межі простої індивідуальної чи групової роботи. Методика соціального супроводу наближена до методики довготермінового ведення випадку спеціальною командою конкретної сім'ї [13].

Соціальний супровід, що забезпечується працівниками соціальних служб для молоді, з одного боку, виконує їх контроль за умовами виховання та утримання прийомної дитини в сім'ї, а з іншого – це система допомоги у вирішенні проблем, пов'язаних з влаштуванням в сім'ї нерідних дітей. Основним напрямком роботи соціального працівника є налагодження співпраці усіх служб, які виконують права дітей, з метою забезпечення найкращих умов виховання та розвитку дитини в сім'ї.

На початку співпраці розробляється план соціального супроводу на перший місяць життя дитини в сім'ї, де враховуються найбільш гострі проблеми, далі на основі отриманої інформації про дитину складається план роботи на півріччя [13; 8].

Основними показниками ефективної діяльності прийомної сім'ї та ДБСТ вважаються позитивні тенденції в розвитку та вихованні прийомної дитини. Позитивним результатом влаштування дитини у сімейне оточення слід розглядати набуття нею сімейних стереотипів життя та належних стосунків, а в кінцевому результаті – можливість самостійного існування та забезпечення основних потреб [3; 13; 4]. Саме на досягнення даної мети має бути спрямована робота з сім'єю. Основним напрямком соціального супроводу має стати визначення перспектив подальшого влаштування дитини після досягнення нею повноліття. Саме проблеми продовження освіти, житлового забезпечення, подальшого працевлаштування мають вирішуватися батьками та спеціальними працівниками протягом усього періоду проживання дитини в сім'ї.

У науковій літературі стверджується, що створення прийомних сімей та ДБСТ дозволяє забезпечити тимчасове влаштування долі дитини, батьки якої за певних обставин не можуть забезпечити вихованням дитини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Постанова Кабінету Міністрів України „Про затвердження Положення про прийом сім'ю” від 26. 08. 2002 р. № 565 (із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 107 (107-2006) від 06.02.2006).
2. Бевз Г. Ейдемиллер В. Інформаційна кампанія з рекрутування кандидатів у прийом батьки: критерії ефективності // Науково-методичний журнал „Соціальна робота в Україні: теорія практика”, 2004. - №3(8). – С. 5-14.
3. Бевз Г. М. Приймозна сім'я: особливості розвитку та соціальної адаптації дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування // Актуальні проблеми психології. Т. 3: Консультативна психологія і психотерапія: Зб. наук. праць Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / За ред. Д. Максименка, З. Г. Кисарчук – К.: Міленіум, 2003.
4. Бевз Г. М., Пеша І. В. Дитина в прийомній сім'ї: нотатки психолога. – К.: УІСД, 2001. – 100 с.
5. Методичний посібник по проведенню тренінг-курсу для соціальних працівників з питань підбору, підготовки та соціального супроводу прийомних батьків / Г. М. Бевз, А. Й. Капська та ін. – К.: УІСД, 2000. – 128 с.
6. Методичні рекомендації соціальним працівникам щодо підготовки прийомних батьків / Н. М. Комарова, Л. С. Волинець та ін. – К.: „Студцентр”, 1998. – 128 с.
7. Наша сім'я (Методичні рекомендації прийомним батькам) / Н. М. Комарова, Г. М. Бевз, Л. С. Волинець та ін. – К.: УІСД, 1999. – 80 с.
8. Приймозна сім'я: методика створення і соціального супроводу: Науково-методичний посібник / Г. М. Бевз, В. О. Кузьмінська, О. І. Нескучаєва та ін. – К.: Центр стратегічної підтримки, 2005. – 92 с.
9. Приймозна сім'я: оцінка ефективності опіки (методичні рекомендації соціальним працівникам) / О. О. Яременко, Н. М. Комарова та ін. – К.: УІСД, 2000. – 125 с.
10. Приймозна сім'я (оцінка створення, функціонування та розвитку). – К.: Главник, 2006. – 100 с. (Бібліотечка соціального працівника)
11. Соціальні служби – родині: Розвиток нових підходів в Україні / за ред. І. М. Григи, Т. В. Семигіної. – К.: Дата Банк Україна, 2002 – 104 с.
12. Створення та функціонування прийомних сімей: Навчальний посібник для державних службовців / О. О. Яременко. – К.: Український ін-т соціальних досліджень, 2000. – 128 с.
13. Технологія створення та функціонування прийомної сім'ї і дитячого будинку сімейного типу. Збірник методичних матеріалів / Авт. кол. Г. М. Бевз, А. Й. Капська, Н. М. Комарова та ін.. – К.: Державний ін-т проблем сім'ї та молоді, 2003. – 188 с.

М.П. ПАВЛОВСЬКИЙ

ПРО ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОВІДНОСИН ХІРУРГА І СУСПІЛЬСТВА

У видавництві „Полюс” у 2003 р. вийшла книга відомого київського хірурга, доктора медичних наук О.Є. Боброва „Медицина (нравы, судьбы, бесправие)”^{**} присвячена питанням безправного стану лікаря, як „професіонала екстремальної сфери діяльності”. Вже у передмові Олег Євгенович звертає увагу на те, що сьогодні розгортається чергова кампанія проти медицини, медиків. До речі, використовують давно апробовані технології. Новітні „ідеологи” не знаходять кращого способу „випускання пари” з киплячого казану громадського незадоволення, як вказати на головного злочинця, корупціонера нашого часу – лікаря. Розгортається приготування до масштабних репресивних дій. Свідчення цього – численні опубліковані матеріали, напр. „Справа львівських лікарів” та їм подібні. Тим не менше, лікарі – принижувані, ображувані – продовжують працювати. Ті, проти яких, готують чергові репресії.

У першій частині книги О.Є. Бобров розкриває історичні аспекти правових взаємовідношень лікаря і суспільства. Ще у Древньому Єгипті діяльність лікарів була підпорядкована строгим нормам, викладеним у „Священній книзі”. Якщо лікування проводили у відповідності до цих правил, то навіть у випадку смерті пацієнта, лікаря не карали. Натомість, за недотримання „стандартів” „Священної книги” жорстоко карали, доходючи до страти лікаря.

„Стандарти лікування” властиві також для медицини Древнього Вавилону. За 228 законами вавилонського царя Хаммурапі (біля 2 тис. років до н.е.), у залежності від наслідків лікування пацієнта класової приналежності пацієнта, лікуючого лікаря карали, аж до страти. За невдалі операції карали